

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 8'2015

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА"

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних наук

Постанова президії ВАК України від 06 жовтня 2010 р. № 1-05/6. Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 20614-10414 ПР від 18 березня 2014 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол №11 від 2 липня 2015 року) та Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №35 від 18 серпня 2015 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та

достовірність реклами несе відповідальність
рекламодавець.

Підписано до друку 28.08.2015

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт
видавничої
справи

© "Аналітик", 2015
© "Економіка. Фінанси. Право", 2015

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент
Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Присяжнюк Володимир Костянтинович, д.т.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джуґа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Конonenко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Видавничий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЗМІСТ

Д.О. СОМОВ. Теоретичні основи формування системи стратегічного управління організацією	4
В.Г. ГОНЧАР. Фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств України в умовах дефолтних очікувань	11
Г.Л. МАТВІЄНКО-БІЛЯЄВА. Стратегічний розвиток підприємства на основі сучасних інструментів контролінгу	15
С.А. ТКАЧЕНКО. Роль методології моніторингу регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери в функціональному розвитку інформаційно-економічних розрахунків	18
Л.А. ГОРДІЄНКО. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів в Україні	21
V.V. GOLOVACH. Postulates of auditing	24

ЗАРУБІЖНИЙ ОГЛЯД

Chinese economy forecast to slow despite consumer market growth	28

СОМОВ

Дмитро Олександрович
dimonsa@ukr.net

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту,
Донбаський державний техніч-
ний університет

УДК 33; 005.21

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮTHEORETICAL FOUNDATIONS OF THE FORMATION STRATEGIC
MANAGEMENT ORGANIZATION SYSTEM

Стаття присвячена теоретичним проблемам формування системи стратегічного управління організацією. В статті досліджено сутність стратегічного менеджменту в працях представників різних наукових течій теорії економічної стратегії організації. Запропоновано уточнення змісту терміну «стратегічний менеджмент». Розкрито складові системи стратегічного управління та їх взаємозв'язок із системами тактичного та операційного управління організацією.

Статья посвящена теоретическим проблемам формирования системы стратегического управления организацией. В статье исследована сущность стратегического менеджмента в трудах представителей различных научных течений теории экономической стратегии организации. Предложено уточнение содержания термина «стратегический менеджмент». Раскрыты составляющие системы стратегического управления и их взаимосвязь с системами тактического и операционного управления организацией.

The article is devoted to theoretical problems of formation of the strategic management organization system. The article studies the essence of strategic management in the works of the representatives of different scientific currents of economic strategy theory. The definition of the term "strategic management" is proposed. The components of the strategic management system and their relationship with the systems of tactical and operational management of the organization are discovered.

Ключові слова: стратегічний менеджмент, система стратегічного управління, функції менеджменту, процесний підхід, ситуаційний підхід

Ключевые слова: стратегический менеджмент, система стратегического управления, функции менеджмента, процессный подход, ситуационный подход

Keywords: strategic management, system of strategic management, management functions, process approach, situational approach

ВСТУП

Управління такими великими соціальними організаціями стародавнього часу, як містами, державами, військовими та релігійними організаціями передбачало розробку та використання політики, стратегії, ідеології, систем цінностей та цілей, що послугувало підґрунтям для формування основних елементів стратегічного менеджменту.

Переоцінка науковцями-економістами ролі менеджменту в діяльності організацій в роботах Ф. У. Тейлора «Управління підприємством» (1903 р.) та «Принципи наукового менеджменту» (1911 р.) дало поштовх до досліджень з проблем стратегічного менеджменту, що дозволило вже у 1911 році в Гарвардській школі бізнесу запровадити курс «Політика бізнесу», який став прообразом сучасної учбової дисципліни «Стратегічне управління» [1, с.23].

Суттєві зміни умов конкуренції упродовж ХХ століття та перенесення фокусу уваги з проблем поточного функціонування на питання стійкого розвитку спонукали до усвідомлення необхідності проактивної адаптації організацій, яка б передбачала впровадження інструментів стратегічного менеджменту. Дієвість даного шляху демонструється тим, що вже на початку 1980-х років стратегічне управління використовували 45 % корпорацій із 500 найбільших, у той час як окремі його елементи використовували 75 % цих компаній [2].

Практичному впровадженню системи стратегічного управління в діяльність організацій заважає наявність значної кількості наукових підходів до стратегії, які мають принципові розбіжності щодо змісту, процесу, процедур та методів аналізу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Теоретичні основи стратегічного управління були покладені у 1950-1960 роках та представлені в роботах Е. Чандлера, І. Ансоффа, Г. Стейнера, Дж. Майєра, П. Ф. Друкера, П. Дойля, Г. Мінцберга. Даною групою науковців розглядалися питання змісту стратегії, стратегічного планування, відмінності стратегії від плану, процеси формулювання стратегії з урахуванням чинників зовнішнього середовища організації.

Практика господарської діяльності великих багатопрофільних компаній, які мали дивізійну організаційну структуру, дозволила виявити недоліки у застосуванні системи стратегічного планування та надала поштовх для наукових досліджень з проблем переходу до системи стратегічного управління підприємствами, з формування стратегічних портфелів видів бізнесу та продуктів. Тому упродовж 1970-1980 років з'являються наукові розробки, присвячені портфельному позиціонуванню та маркетинговим стратегіям підприємств. Значний внесок в розвиток даного напрямку досліджень зробили такі науковці, як М. Портер, Ф. Котлер, А. Стрікланд, А.А. Томпсон.

Істотний вплив на розвиток теорії стратегічного управління мали наукові роботи Чарльза Хоффера та Дена Шендела, які запропонували чіткий розподіл стратегій за рівнем їх ієрархії на корпоративні, бізнес-рівня та функціональні. До наукового доробку даних вчених слід додати пропозицію позиціонувати існуючі види бізнесів на товарних ринках.

Особливо важливими для формування теорії стратегії організації були наукові пропозиції Чарльза Хоффера та Кеннета Дж. Хатенна, які у 1972 році вперше ввели до наукового лексикону термін «стратегічне управління», що дало змогу відокремити стратегічне планування від стратегічного управління.

Новим поштовхом в розвитку теорії стратегічного управління в кінці 1980-х – на початку 1990-х років став ресурсний підхід до стратегії (RBV -resource-based view). Представниками даного напрямку досліджень стратегії виступали Дж. Барні, Б. Вернерфельт, Р. Рамелт, І. Дирекс, К. Кул, С. Монтгомері, які в своїй роботі підкреслювали важливість впливу ендогенних чинників середовища організації на стратегію та на її економічний результат.

З початку 1990-х років до початку 2000-х років виділився напрямок досліджень, пов'язаних із впливом ключових компетенцій, організаційних здібностей та знань на стратегію організації. Концепція динамічних здібностей знайшла свій розвиток у працях Дж. Тіса, Г. Пізано, Е. Шуена, Дж. Махоні, П. Шумаєра, К. Хелфат, М. Петераф, К. Ейзенхардт, В.С. Катькало, А.В. Бухвалова та інших.

В останні роки mainstream наукових досліджень із стратегії організації зосереджений на стратегічному управлінні на основі знань, інновацій та присвячений особливостям стратегічної взаємодії підприємств, добровільно об'єднаних у мережу ланцюгів створення доданої цінності. В даному напрямку працюють такі науковці як Нонака Ікуджиро, Такеучі

Хіроака, Д. Тіс, Б. Когут, У. Зандер, М. Субраманіам, Н. Венкатраман та інші.

Свій внесок у розвиток теорії стратегічного управління зробила низка російських дослідників, таких як О.С. Віханський, В.С. Сізов, Р.А. Фатхутдінов, Р.М. Лапигін, Е.А. Уткін, О. М. Люкшинов, О. М. Петров.

Серед вітчизняних науковців проблемами стратегічного управління займалися М.М. Мартиненко, І.А. Ігнат'єва, Г.В. Осовська, О.Л. Фіщук, В.М. Порохня, Т.О. Безземельна, П.Л. Гордієнко, З.Є. Шершньова, В.Л. Дикань, В.О. Зубенко та інші науковці.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми.

Не дивлячись на велику кількість наукових праць зі стратегічного управління, більшість з них присвячена змісту та класифікації стратегій, методам визначення стратегії та стратегічного плану, проте питанням, пов'язаним із процесами формування, функціонування та складовими елементами системи стратегічного управління, не приділено достатньої уваги у наукових роботах.

МЕТА СТАТТІ полягає у дослідженні наукових підходів до формування системи стратегічного управління та її місце в системі загального управління організацією.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційну основу роботи склали фундаментальні наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, присвячені проблемам стратегічного управління підприємством.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі загальнонаукові та спеціальні методи: історичний та морфологічного аналізу – при уточненні понятійно-категоріального апарату дослідження; системного та структурно-логічного аналізу; формалізації; порівняння, узагальнення та інтегрування.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз наукових джерел показав, що для розкриття сутності системи стратегічного управління підприємством використовуються декілька підходів, які є методологічно різноманітними [3]. Такий стан справ є наслідком наявності суттєвих відмінностей у положеннях «шкіл стратегії» щодо розуміння змісту стратегії [1, с. 98, 109].

Інтеграція теоретичних положень щодо стратегії відбувається за використанням комплексного та еkleктичного підходів, які в сукупності розкривають окремі суттєві аспекти стратегії, як явища, але не розкривають її системного змісту. В цілому усвідомлення узагальненої концепції стратегії дослідником або керівником відбувається феноменологічним чином із значним впливом суб'єктивних чинників.

Різноманіття наукових підходів до формулювання змісту стратегії має суттєвий вплив як на формулювання змісту стратегічного управління

загалом, так і на структуру складових системи стратегічного управління зокрема.

Класичне визначення стратегічного управління надали Д. Шендел та С. Хаттен, які під ним розуміли «процес визначення і встановлення зв'язку між компанією та її оточенням, що складається з реалізації обраних цілей і досягнення бажаного рівня взаємовідносин з оточенням через розподіл ресурсів, що дозволяє ефективно і результативно функціонувати компанії та її підрозділам» [4].

Представлене розуміння стратегічного управління за своєю логікою поєднує дві концептуальні базові ідеї стратегії: перша – це ідея відповідності чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ організації, яка покладена в основу SWOT-аналізу [5, 6], та друга – це сутність терміну стратегії за А. Чандлером, який під нею розумів визначення основних довгострокових цілей разом з відповідним планом дій та розподілом ресурсів для досягнення цих цілей [7, с. 13].

До найперших дослідників, які сформуливали підхід до розуміння стратегічного управління можна віднести Альфреда Чандлера та Ігоря Ансоффа.

Альфред Чандлер під стратегічним управлінням розумів реакцію фірми на зовнішнє середовище, яке визначає структуру повноважень, відповідальності, виробничих та інформаційних потоків усередині компанії [8].

За Ігорем Ансоффом стратегічне управління являє собою діяльність, яка пов'язана з постановкою цілей і задач організації та підтримкою взаємовідносин між організацією і оточенням, які дають змогу їй добиватися своїх цілей, відповідають її внутрішнім можливостям і дають змогу залишатися сприйнятливою до зовнішніх вимог [2].

В даному випадку простежується прямий вплив теоретичних положень домінуючих у 1960 – 1970 роках «шкіл» дизайну та планування. Незважаючи на зміну домінуючих наукових підходів до розуміння змісту стратегії упродовж 1960-2015 років, залишається значний вплив ідей шкіл дизайну та планування при формулюванні сутності стратегічного управління, що можна побачити у значній змістовній схожості визначень стратегічного управління, які надані в ранніх та більш пізніх працях науковців відповідного профілю.

Так, наприклад, Л.М. Романюк вважає, що стратегічне управління – це безперервний процес розвитку підприємства, який пов'язаний з постановкою цілей і задач, базується на людському капіталі та необхідності врахування зовнішнього і внутрішнього середовища для забезпечення конкурентних переваг [9].

Шершньова З.С. розкриває стратегічне управління, як процес визначення і встановлення зв'язку організації з її середовищем, який полягає в реалізації обраних цілей і в спробах досягти бажаного стану взаємовідносин з оточенням за допомогою розподілу ресурсів, і який дозволяє ефективно і результативно діяти організації і її підрозділам [10].

Концепція відповідності параметрів внутрішнього та зовнішнього середовищ, яка застосована у SWOT-аналізі, використовує не тільки системний підхід щодо організації, але комплексно системний та

ситуаційний. Це випливає з того, що при SWOT-аналізі організація розглядається не тільки з позиції відкритої системи, але й досліджується комплекс ситуаційно взаємодіючих чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ. У кожній конкретній ситуації (стані параметрів зовнішнього середовища) стан параметрів внутрішнього середовища повинен адаптуватися для оптимального узгодження дії чинників на діяльність організації для підвищення її ефективності через формулювання відповідної унікальної стратегії. Слід зазначити, що склад релевантних чинників, які впливають на стратегію, ситуаційно змінюється, що потребує стратегічного регулювання, корекції та при суттєвих змінах – перегляду стратегії.

За описаних умов стратегічне управління повинно відбуватися у формі безперервного процесу, який повинний охоплювати загальні та специфічні функції стратегічного управління.

Більший акцент на процесному підході при трактуванні змісту стратегічного менеджменту роблять сучасні науковці. Так Томпсон-мл. А.А. та Стрікланд III А.Дж. представляють стратегічний менеджмент - як процес формування менеджментом стратегічного бачення, постановки цілей, виробки та реалізації стратегії, своєчасного коригування бачення, цілей, стратегії та реалізації [11, с. 36].

Слід зазначити, що в трактовці Томпсона А.А. та Стрікланда А.Дж. прямо вказується на процес, складові якого формуються із виконання задач стратегічного управління.

Використання підходу «школи планування» та процесного підходу можна побачити у визначенні стратегічного управління, запропонованому Друкером П.Ф., який під ним розуміє динамічний процес стратегічного планування, забезпечення та реалізації розроблених планів організацією [12, с. 18].

Аналогічних підходів при формулюванні змісту стратегічного управління дотримуються і низка українських дослідників.

Кіндрацька Г.І. вважає, що стратегічне управління – це діяльність, яка забезпечує створення та підтримання стратегічної відповідності між цілями організації, її потенціалом та можливостями у зовнішньому середовищі [13].

Гарафонов О.І. пропонує розглядати стратегічне управління як безперервний процес управління організацією, направлений на збереження життєздатності компанії та надбання конкурентних переваг на основі можливостей зовнішнього середовища та внутрішнього потенціалу компанії [14].

Ідея «школи дизайну» про стикування чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ організації зберігається і в роботах представників ресурсного підходу до стратегії. В роботі В.С. Каткало запропоновано під стратегічним управлінням розуміти проактивний стиль управління, заснований на баченні майбутнього образу фірми та на її динамічних організаційних здібностях до оновлення, з урахуванням змін зовнішнього середовища, власної бізнес-моделі, яка забезпечує привласнення недосяжних для конкурентів економічних вигід (рент) [1, с. 61].

Аналіз застосування процесного підходу до стратегічного управління демонструє, що науковці розглядають етапи процесу прийняття та реалізації стратегічного рішення. Навіть якщо даний тип рішень має циклічний (повторюваний) у часі характер, він складає лише одну із компонент системи стратегічного управління.

Вважаємо, що можливості процесного підходу для розкриття змісту системи стратегічного управління використані не в повному обсязі та мають перспективу для уточнення змісту даного терміну.

Використання процесного підходу до опису управлінської діяльності із застосуванням типових груп операцій або істотні функції було запропоновано Анрі Файолем. Науковець розглядав процеси передбачення, організування, розпорядження, координації та контролювання в межах адміністративної функції. Проте він виділяв ще п'ять інших істотних функцій, які виконуються паралельно з адміністративною: технічна, комерційна, фінансова, страхова, облікова [15, с. 5 - 6].

У сучасному розумінні взаємозв'язок функцій менеджменту розкривається через взаємодію загальних (планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання) та конкретних функцій менеджменту. Набір останніх може бути більше, ніж запропонував Анрі Файоль, доповнюючись істотними для конкретного виду бізнесу або сфери діяльності функціями.

Необхідно підкреслити, що Анрі Файоль наполягав на необхідності розрізняти адміністративну функцію від правління. Під правлінням він розумів необхідність «вести підприємство до його мети, намагаючись отримати можливо більші вигоди від всіх ресурсів, які є в його розпорядженні; що у підсумку забезпечує дію шести істотних функцій». Управління, на думку А. Файоля, є лише однією з шести функцій, дію яких повинно забезпечувати правління.

Відповідно, за своїм змістом процес менеджменту на підприємстві охоплює загальні функції, а управління підприємством являє собою процес інтегрального впливу на виконання загальних та конкретних функцій (операцій) на підприємстві з урахуванням мети суб'єкта управління та умов економічної оптимальності необхідних для цього конкретних заходів.

Дослідження складових систем стратегічного управління свідчить про відсутність єдності думок щодо структури та ролі функцій управління серед компонент даної системи.

На думку Джона Парнелла, стратегічний процес управління може бути зведеним у п'ять етапів: 1) зовнішній аналіз; 2) внутрішній аналіз; 3) розробка стратегії; 4) реалізація стратегій, які були розроблені та 5) стратегічний контроль [16, с. 2 - 3].

Представлені етапи відображають реалізацію загальних функцій менеджменту у формі, притаманній для рівня стратегічного управління підприємством.

Аналогічного підходу дотримується низка дослідників, які розглядають систему стратегічного управління з позиції загальних функцій менеджменту та, відповідно, до складових стратегічного управління відносять: стратегічний аналіз, стратегічне планування, реалізацію стратегії та стратегічний контроль [17, 18].

Використовуючи процесний підхід, Ігор Ансоф включає до складу компонентів стратегічного управління три основні компоненти: аналітичне формулювання корпоративної стратегії, розвиток управлінських здібностей та управління змінами [19, с. 8].

На особливу увагу в системі І. Ансоффа заслуговують компоненти з розвитку управлінських здібностей та управління змінами. Вони розкривають джерело стратегічних конкурентних переваг, на якому акцентують увагу представники динамічної ресурсної концепції стратегії, та конкретний організаційний механізм їх розвитку, необхідний для реалізації стратегії.

Стратегічне управління в організації можна представити також як систему, що складається з елементів або підсистем, зокрема: продуктова стратегія, стратегія маркетингу, конкурентна стратегія, інноваційна стратегія, інвестиційна стратегія, стратегія розвитку, зовнішньоекономічна стратегія, організаційна стратегія та інше [20].

За такого підходу використовується комплексне охоплення функціональних складових діяльності підприємства, що, на нашу думку, є відображенням реалізації конкретних функцій менеджменту на рівні стратегічного управління підприємством.

Слід зазначити, що система управління не зводиться лише до виконання основних та конкретних функцій менеджменту, вона повинна містити процес прийняття управлінських рішень та методи менеджменту, характерні для стратегічного рівня управління.

З урахуванням цих складових цілком доречним можна вважати те, що деякі з науковців до складу компонент стратегічного менеджменту відносять: по-перше, стратегію, як сукупність управлінських рішень щодо перспективного розвитку організації; по-друге, відповідну структуру управління, зорієнтовану на розроблення і впровадження стратегії та, по-третє, організаційну культуру [13, с. 31].

Останній елемент є дуже важливим з позиції динамічного підходу до стратегії, згідно до якого організаційна культура формує механізм «ізоляції» для копіювання та імітації іншими конкурентами стійких конкурентних переваг на основі організаційних здібностей. Крім того, організаційна культура є основою а організаційна структура - інструментом для використання широкого спектру соціально-психологічних та адміністративних методів менеджменту.

Система стратегічного управління разом із системами тактичного та операційного управління у своїй взаємодії формують загальну керуючу систему організації (рис. 1).

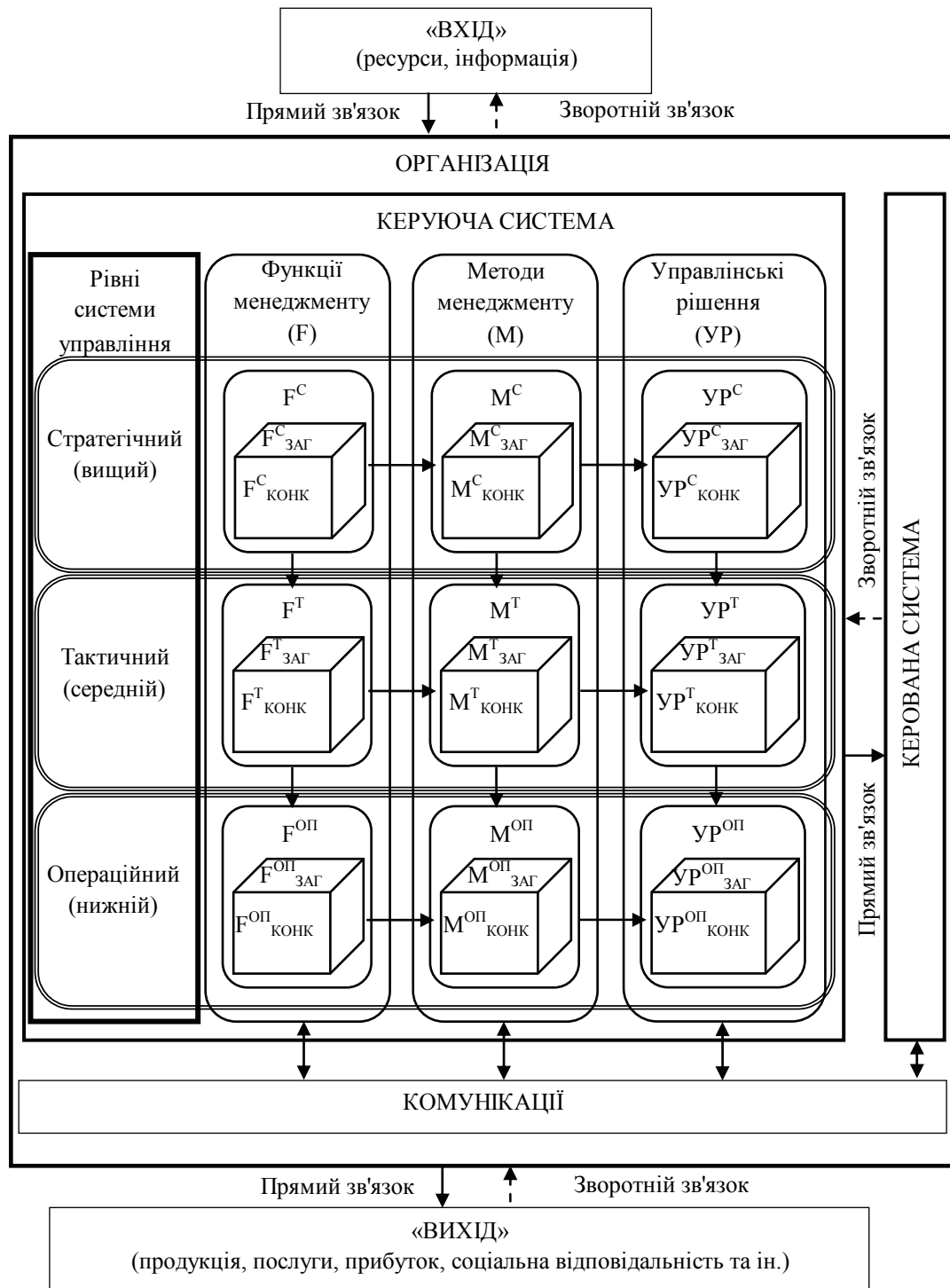

Рисунок 1. Система стратегічного управління в загальній системі управління організацією [авторська розробка]

Загальна керуюча система на кожному своєму рівні забезпечує свою діяльність, реалізуючи характерні для кожного рівня управління функції менеджменту (F), сукупність методів менеджменту (M) та відповідних управлінських рішень (УР).

З урахуванням отриманих результатів проведеного аналізу змісту стратегічного менеджменту, представимо систему стратегічного управління організацією, яка в узагальненому виді має три складові: функції стратегічного менеджменту (F^C), методи стратегічного менеджменту (M^C) та стратегічні управлінські рішення ($УР^C$).

Аналогічні складові мають тактичний та оперативний рівні управління організацією. На тактичному рівні управління реалізуються функції тактичного менеджменту (F^T), методи тактичного менеджменту (M^T) та тактичні управлінські рішення ($УР^T$). Операційний рівень управління здійснюється за допомогою функцій операційного менеджменту (F^{OP}), методів операційного менеджменту (M^{OP}) та операційних управлінських рішень ($УР^{OP}$).

Сукупність функцій стратегічного менеджменту (F^C) складається із загальних функцій стратегічного

менеджменту ($F_{\text{ЗАГ}}^C$) та конкретних функцій стратегічного менеджменту ($F_{\text{КОНК}}^C$).

До складу загальних функцій стратегічного менеджменту ($F_{\text{ЗАГ}}^C$) пропонуємо віднести: стратегічний аналіз, стратегічне планування (складова функції планування на рівні стратегічного управління), стратегічні організаційні зміни (складова функції організування на рівні стратегічного управління); подолання опору стратегічним організаційним змінам (складова функції мотивування на рівні стратегічного управління); стратегічний контроль (складова функції контролювання на рівні стратегічного управління) та регулювання стратегічних заходів (складова функції регулювання на стратегічному рівні управління).

До складу конкретних функцій стратегічного менеджменту пропонуємо віднести набір функціональних стратегій організації: маркетингову, фінансову, інвестиційну, інноваційну, кадрову, соціальної відповідальності, зовнішньоекономічну, виробничу, логістичну, тощо.

На кожному рівні керуючої системи загальні функції менеджменту впливають на здійснення конкретних функцій менеджменту.

Поєднання функцій менеджменту, методів менеджменту та управлінських рішень дає змогу розкрити систему управління з позиції процесів, інструментів та конкретних результатів управлінської праці, які утворюють вплив на параметри керованої системи організації.

Особливість управлінського впливу стратегічного рівня полягає в тому, що його дія може бути спрямована, по-перше, на ресурси організації безпосередньо, по-друге, на ресурси організації опосередковано через нижчі рівні управління та, по-третє, безпосередньо на параметри нижчих рівнів системи управління.

Наукові підходи до управління, економічні та організаційні закони, закономірності та принципи менеджменту формують науково-методологічну основу для прийняття, реалізації управлінських рішень через відповідні методи менеджменту з урахуванням специфіки даних інструментів на стратегічному, тактичному та операційному рівнях системи управління організацією.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових публікацій засвідчив, що переважна більшість науковців використовують для визначення терміну «стратегічний менеджмент» положення про узгодження чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ організації. Стратегічна узгодженість передбачає одночасне застосування системного та ситуаційного підходів до організації, як до об'єкту управління.

Використання процесного підходу для розкриття змісту стратегічного менеджменту повинно бути допрацьовано за рахунок додавання до загальних функцій менеджменту ще й конкретних функцій менеджменту на рівні стратегічного управління організацією.

Конкретні функції менеджменту на стратегічному рівні мають прояв у реалізації функціональних

стратегій: маркетингової, інноваційної, фінансової, інвестиційної, соціальної відповідальності, кадрової, логістичної та інших.

Під стратегічним менеджментом слід розуміти здійснення процесів зовнішнього та внутрішнього аналізу; розробки стратегії; реалізації стратегій та стратегічного контролю стосовно стратегій корпоративного, ділового та функціонального рівнів.

Система стратегічного управління організацією є більш складним явищем, ніж стратегічний менеджмент, який охоплює загальні та конкретні функції стратегічного рівня управління.

Система стратегічного управління є підсистемою керуючої системи організації та складається з трьох взаємопов'язаних та взаємодіючих компонентів стратегічного рівня управління: функцій стратегічного управління (стратегічного менеджменту), методів стратегічного менеджменту та стратегічних управлінських рішень.

Запропонована модель системи управління організації демонструє, що система стратегічного управління організацією здійснює свій керуючий вплив не тільки на організаційні ресурси та процеси, але й на параметри систем управління організацією на тактичному та операційному рівнях.

Список використаних джерел

1. Катькало В.С. Эволюция теории стратегического управления: монография / В.С. Катькало; С.-Петербург. гос.ун-т, Факультет менеджмента. — СПб.: Издат. дом С.-Петербург. гос. ун-та, 2006. — 548 с.
2. Ансофф И. Стратегическое управление: Сокр.пер. с англ. / Игорь Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 519 с.
3. Минцберг Г. Школы стратегий. Стратегическое сафари: экскурсия по дебрям стратегий / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Дж. Лэмпел; пер. с англ. — СПб.: Питер, 2001. — 336 с.
4. Schendel D.E. Business Policy or Strategic Management: a Broader View for an Emerging Discipline [Text] / D. E. Schendel., K.J. Hatten. — 1972. — 371 p.
5. Panagiotou G. Bringing SWOT into Focus / G. Panagiotou // Business Strategy Review/ - 2003. - June. - Vol. 14. - No. 2. - P. 8-10.
6. Leavitt T. (1965) In: Stevenson H (1976) Defining Corporate Strengths and Weaknesses / T. Leavitt // Sloan Management Review. — 1976. — N. 17. - P. 51-68.
7. Chandler A.D., Jr. Strategy and Structure: Chapters in the History of American Enterprise / Alfred DuPont Chandler, Jr. — Cambridge, MA: MIT Press, 1962. - 480 p.
8. Чендлер А. Стратегия и структура: [пер. с англ.] / А. Чендлер — М.: Изд-во "Мир", 1988. — 464 с.
9. Романюк Л.М. Сучасні тенденції стратегічного управління підприємством / Л.М. Романюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. — 2009. — Випуск 15. — С. 102 — 106.
10. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник / З.Є. Шершньова. — [2-ге вид., перероб. і доп.]. - К.: КНЕУ, 2004. - 699 с.
11. Томпсон-мл. Артур А., Стрикленд III А. Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / Артур А. Томпсон-мл., А. Дж.,

Стрикленд П. 12-е издание: [Пер. с англ.] – М.: Издательский дом «Вильямс», 2006. – 928 с.

12. Друкер П.Ф. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П.Ф. Друкер. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 348 с.

13. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / Г.І. Кіндрацька. - К.: Знання, 2010. - 408 с.

14. Гарафонов О.І. Стратегічне управління: принципи та підходи до класифікації стратегій розвитку / О.І. Гарафонов // Чернігівський науковий часопис. Серія 1, Економіка і управління. - № 1 (4). - 2013. – С. 49 – 58.

15. Henri Fayol. General and Industrial Management / Fayol Henri. - London: Pitman. 1949.

16. Parnell John A. Strategic Management: theory and practice. Fourth Edition / John A. Parnell - University of

North Carolina, Pembroke: SAGE Publications, Inc. – 2014, 664 pages.

17. Донець Л.І., Баранцева С.М. Методичний підхід до розробки стратегії управління торговельним підприємством / Л.І. Донець, С.М. Баранцева // Торгівля і ринок України. Збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 25. – С. 183 – 200.

18. Хашиєва Л.В. Сутність і поняття стратегічного управління // Теорія та практика державного управління. – 2009. – № 4 (27). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2009_4/doc/1/14.pdf.

19. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб: Питер Ком, 1999. – 416 с. – (Серия «Теория и практика менеджмента»).

20. Ляшко Ф.Е. Стратегический менеджмент в авиастроении / Ф.Е. Ляшко, В.И. Приходько, Г.С. Тютюшкина. - Ульяновск: УлГТУ, 2003. - 123 с.

ГОНЧАР

Валерій Геннадійович
val_go@mail.ua

УДК 330.34

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕФОЛТНИХ ОЧІКУВАНЬFINANCING OF INNOVATION-INVESTMENT ACTIVITY OF UKRAINIAN
ENTERPRISES IN CONDITIONS OF EXPECTATIONS OF THE DEFAULT

У статті досліджена оцінка інноваційно-інвестиційної активності підприємств України в умовах імовірності дефолту. У 2014 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1609 підприємств. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на 1 квітня 2015 р. становив 49150,1 млн. дол. США. Шляхи вирішення проблем: орієнтація на створення зони вільної торгівлі з ЄС; зменшення адміністративних бар'єрів та преференцій на шляху руху капіталів; застосування для інвестиційних цілей низької ставки на прибуток, використання прискореної амортизації, запровадження комплексу податкових пільг та винятків, зокрема звільнення від оподаткування коштів (прибутку), який направляється на реінвестування. Пріоритетними інвестиційними проектами є такі, які спрямовані на розвиток експортоорієнтованого та імпортозамінного виробництва.

In the article the score innovation and investment in the enterprises of Ukraine in terms of probability of default. In 2014 the innovative activity in the industry involved 1609 enterprises. Total foreign direct investment on April 1, 2015 amounted to 49.150,1 billion dollars America will. Solutions to problems: focus on free trade zone with the EU; reduction of administrative barriers and preferences to the movement of capital; use for investment purposes of low income rates, the use of accelerated depreciation, the introduction of complex tax incentives and exemptions, including exemption from tax money (profit), which is directed to reinvestment. Priority investment projects are those aimed at the development of export-oriented and import-substituting production.

Ключові слова: дефолт, інновації, інвестиції, підприємства, реінвестування, амортизаційна політика, відсоткова ставка

Keywords: default, innovations, investments, businesses, reinvestment, depreciation policy, interest rate

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Загальна політична нестабільність в Україні на початку 2014 року призвела до економічної нестабільності. На жаль, дії нового уряду, відсутність реальних змін не виправдовують надії на швидке подолання негативних тенденцій в економіці України. Додає негативу очікування технічного дефолту в Україні. Наслідки технічного дефолту для України мають двоякий характер. Офіційне визнання урядом країни своєї неспроможності виконання кредитних зобов'язань провокує падіння курсу національної валюти. Об'ява про дефолт зумовить різке скорочення надходжень інвестицій в економіку України. З іншої сторони, у підсумку на фінансовому ринку залишаться лише найміцніші банки.

При відмові країни обслуговувати кредит і недосягненні згоди щодо реструктуризації боргів, кредитор може подати заяву-позов до міжнародного суду про примусове стягнення компенсації з країни-боржника. Як наслідок, уряд може передати державні підприємства у власність кредитора. Технічний дефолт означає, що з певних технічно-юридичних проблем кредитори не можуть отримати своїх грошей за бонди, але Україна при цьому залишається платоспроможною.

Т.В. Кулініч та М.А. Мричко до проблем української економіки відносять низьку ефективність антимонопольного регулювання; складність

адміністрування податків, технічні бар'єри в процесі відшкодування ПДВ [1, с. 38-39].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка інноваційно-інвестиційної активності підприємств України в умовах імовірності дефолту.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасний стан економіки України характеризується експертами як переддефолтний. Для випередження негативних наслідків такого стану необхідний перехід економіки України на інноваційну основу. Динаміка інноваційної активності підприємств України за період 2000-2014 роки наведені у таблиці 1.

За даними Державної служби статистики України у 2014 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1609 підприємств, або 16,1 % обстежених промислових підприємств. На інновації підприємства витратили 7,7 млрд. грн., у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 5,1 млрд. грн. (або 66,5% загального обсягу інноваційних витрат), на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 1,7 млрд. грн. (22,8 %), на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 47,2 млн. грн. (0,6 %), інші витрати становили 0,8 млрд. грн. (10,1%). Впровадження інновацій у 2014 році здійснювали 1208 інноваційно активних промислових підприємств (75 %). Інноваційні види продукції впроваджували 600

підприємств. 614 підприємств запровадили нові технологічні процеси. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України у 2014 році: за рахунок власних коштів – 6540,3 млн. грн.; за

рахунок державного бюджету – 344,1 млн. грн.; за рахунок іноземних інвесторів – 138,7 млн. грн.; інші джерела – 672,8 млн. грн. [3].

Таблиця 1

Інноваційна активність підприємств України за період 2000-2014 роки [2]

Рік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						
			досліджен ня і розробки ¹	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань ²	підготовка виробництв а для впровад- ження ³ інновацій ³	придбання машин обладнання та програмного забезпечення ⁴	Інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні і НДР				
	%		млн. грн.						
2000	18,0	1760,1	266,2	X	X	72,8	163,9	1074,5	182,7
2001	16,5	1979,4	171,4	X	X	125,0	183,8	1249,4	249,8
2002	18,0	3018,3	270,1	X	X	149,7	325,2	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	X	X	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	X	X	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	X	X	243,4	991,7	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	X	X	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	14,2	10821,0	986,4	793,5	192,9	328,4	X	7441,3	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	X	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	X	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	X	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	X	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1196,3	965,2	231,1	47,0	X	8051,8	2185,5
2013	16,8	9562,6	1638,5	1312,1	326,4	87,0	X	5546,3	2290,9
2014*	16,1	7695,9	1754,6	1221,5	533,1	47,2	X	5115,3	778,8

¹ З 2007 року сума внутрішніх та зовнішніх НДР;

² до 2007 року придбання нових технологій;

³ З 2007 року показник віднесено до інших витрат;

⁴ до 2007 року придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій;

* дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

На 1 квітня 2015 року обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України становив 41066,6 млн. дол. США, що в розрахунку на одну особу населення склало 958,8 дол. У першому кварталі 2015 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 345,5 млн. дол. та вилучено 223,0 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок переоцінки, втрат та перекласифікації становило 4774,8 млн. дол., у тому числі за рахунок курсової різниці – 4729,6 млн. дол.

Інвестиції надійшли зі 133 країн світу. Із країн Європейського Союзу із початку інвестування внесено 32024,3 млн. дол. інвестицій (78,0 % загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 9042,3 млн. дол. (22,0 %). Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) на 1 квітня 2015 р. становив 49150,1 млн. дол. США. У червні 2015 року порівняно з попереднім місяцем та червнем 2014 року індекс промислової продукції становив відповідно 101,5 % та 81,9 %, за підсумками січня-червня 2015 року – 79,5 %. 83 % загального обсягу прямих інвестицій належить десяти основним країнам-

інвесторам. Найбільші суми інвестицій надійшли з таких країн, як: Кіпр – 11684,3 млн. дол. США (28,5 %), Німеччина – 5421,4 млн. дол. США (13,2 %), Нідерланди – 4957,6 млн. дол. США (12,1 %), РФ – 2198,6 млн. дол. США (5,4 %), Велика Британія – 1897,0 млн. дол. США (4,6 %), Віргінські Острови – 1846,1 млн. дол. США (4,5 %), Франція – 1511,4 млн. дол. США (3,7 %), Швейцарія – 1351,5 млн. дол. США (3,3 %), Італія – 945,5 млн. дол. США (2,3 %) [4].

На перспективи розвитку підприємств різного профілю України різні чинники впливають по-різному. Так, за даними Державного комітету статистики України на промислові підприємства посилений вплив мають: недосконале законодавство; нестача оборотних коштів; низький платоспроможний попит; високі тарифи природних монополій. На сільськогосподарські підприємства посилений вплив мають: високі ціни на пальне; недосконале законодавство; нестача оборотних коштів; високі відсоткові ставки за кредитами. На будівельні підприємства посилений вплив мають: нестача оборотних коштів; високі процентні ставки за кредитами; незабезпеченість фінансування; нестача замовлень на роботи. На транспортні підприємства

посилений вплив мають: нестача оборотних коштів; низький платоспроможний попит; високі податки; нестача та високі ціни на паливні і мастильні матеріали. На торговельні підприємства посилений вплив мають: зростання фізичного обсягу товарообороту за більшістю груп продовольчих товарів; зменшення фізичного обсягу товарообороту за більшістю груп непродовольчих товарів; скорочення обсягів замовлень на вітчизняні товари; зменшення обсягів замовлень на імпорتنі товари. На підприємства сфери послуг посилений вплив мають: нестача оборотних коштів; низький платоспроможний попит; високі податки.

Перспективи розвитку ділової активності сільськогосподарські підприємства пов'язують зі збільшенням обсягів виробництва продукції тваринництва та поліпшенням загального фінансового стану. На промислових, будівельних, транспортних та торговельних підприємствах очікується зменшення кількості працівників; зменшення запасів готової продукції; погіршення фінансового стану та загального обсягу інвестицій. Підприємства сфери послуг очікують погіршення бізнес-клімату та зниження попиту у сфері фінансових та нефінансових послуг; зростання цін на послуги; зниження рівня забезпеченості замовленнями у сфері нефінансових послуг; зменшення капітальних витрат у сфері фінансових послуг; загальне зниження рівня рентабельності.

К.І. Новікова та Л.Ф. Новікова вважають, що для України шляхами вирішення сучасних проблем є: орієнтація на створення зони вільної торгівлі з країнами ЄС; зменшення адміністративних бар'єрів та преференцій на шляху руху капіталів; застосування для інвестиційних цілей низької відсоткової ставки на прибуток, використання прискореної амортизації, запровадження комплексу податкових пільг та винятків, зокрема звільнення від оподаткування коштів (прибутку), який направляється на реінвестування [5].

Ми згодні з Т.В. Романовою та Л.О. Іванець, які стверджують, що для стимулювання інноваційної діяльності у промисловій галузі необхідно: змінити законодавчі акти у галузі інноваційної діяльності щодо пільг і стимулів (знижити податки для підприємств, які розвиваються; удосконалити амортизаційну політику); розширити практику надання інноваційним підприємствам середньострокових кредитів із зниженими відсотковими ставками [6].

Терещенко О.О. при імовірності дефолту підприємства провів розрахунки ціни залучення капіталу з урахуванням фактору ризику. При розрахунку витрат на залучення капіталу визначається ставка дисконтування, тобто коефіцієнт, що застосовується для визначення поточної вартості грошових потоків, які прогножуються на майбутнє. Середньозважена величина витрат на залучення капіталу характеризує норму доходу на вкладений капітал та норму його повернення, відповідно до якої на дату оцінки капіталодавець може вкласти в актив з урахуванням компенсації всіх своїх ризиків, пов'язаних з інвестуванням [7, ст. 65].

Однією із умов для переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки України є удосконалення методології розроблення, оцінювання та відбору інноваційно-інвестиційних проектів. Одним із принципів та механізмів державного інвестування для реалізації проектів, які потребують державної фінансової підтримки, є визначення пріоритетних інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток експортоорієнтованого та імпортозамінного виробництва. Спільне приватно-державне пряме інвестування повинно стосуватись, перш-за все високотехнологічної конкурентоспроможної продукції.

З урахуванням великої енергозалежності підприємств України державну підтримку мають отримати інвестиційні проекти з розвитку інфраструктурних і базових секторів економіки, об'єктів електроенергетики, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії.

Для залучення інвестицій на міжнародних ринках капіталу актуальними є: консолідація фондових бірж; забезпечення захисту прав споживачів інвестиційних послуг; створення центрального депозитарію цінних паперів, системи клірингу та розрахунків, які мінімізують ризики під час виконання угод з цінними паперами.

Реальний механізм оцінки результатів державного інвестування забезпечить прозорість процесу державної фінансової підтримки інвестиційних проектів.

Дієвий державний моніторинг інвестиційної діяльності включає встановлення відповідальності державних органів і установ за реалізацію державної інноваційної політики.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в результаті досліджень можна зробити висновки:

1) окреслені недоліки економіки України в сучасних умовах імовірності дефолту: слабка ефективність антимонопольного регулювання; складність адміністрування податків; технічні бар'єри в процесі відшкодування ПДВ; нестача оборотних коштів підприємств; низький платоспроможний попит; високі тарифи природних монополій; високі ціни на паливе; високі відсоткові ставки за кредитами; незабезпеченість фінансування; нестача замовлень на роботи; високі податки; скорочення обсягів замовлень на вітчизняні товари; максимальна інноваційна активність за питомою вагою підприємств України припадає на 2012 рік (17,4 %); у 2014 році вона знизилася до 16,1 %;

3) основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2014 році були власні кошти – 6540,3 млн. грн., або 84,98 %;

4) станом на 01.04.2015 року з країн Європейського Союзу із початку інвестування внесено 32024,3 млн. дол. США інвестицій, що становить 78,0 % загального обсягу акціонерного капіталу.

Пропозиції

В результаті досліджень пропонуються шляхи зростання інноваційної активності підприємств України:

- 1) знизити податки для підприємств, які розвиваються;
- 2) оптимізувати (прискорити) амортизаційну політику підприємств;
- 3) інноваційно орієнтованим підприємствам надавати середньострокові кредити із зниженими процентними ставками;
- 4) створити зону вільної торгівлі з країнами ЄС;
- 5) зменшити адміністративні бар'єри та преференції на шляху руху капіталів;
- 6) для інвестиційних цілей застосовувати низькі відсоткової ставки на прибуток;
- 7) запровадити комплекс податкових пільг та винятків, зокрема звільнити від оподаткування кошти (прибутки), які направляються на реінвестування.

Список використаних джерел

1. Т.В. Кулініч, М.А. Мричко Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах [Текст] / Науковий вісник Ужгородського університету. – 2013. – № 2. – С. 34–41.
2. Економічна статистика. Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України. –

Офіційний сайт – [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Інноваційна діяльність промислових підприємств України у 2014 році. Державна служба статистики України. Експрес-випуск 14.04.2015 № 97/0/05.3вн-15. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

4. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у січні-березні 2015 року. Державна служба статистики України. Експрес-випуск 15.05.2015 № 226/0/03.5вн-15. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

5. Новікова К.І., Новікова Л.Ф. Сучасний стан інвестиційно-інноваційної безпеки України / Ефективна економіка. Електронне видання. Дніпропетровський аграрно-економічний університет. – 2014 – № 10.

6. Романова Т.В., Іванець Л.О. Шляхи підвищення інноваційної активності промислових підприємств України / Ефективна економіка. Електронне видання. Дніпропетровський аграрно-економічний університет. – 2015 – № 1.

7. Терещенко О.О. Імовірність дефолту підприємств та витрати на залучення капіталу / [Електронний ресурс]. Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua

МАТВІЄНКО-
БІЛЯЄВА

УДК 330.65

Галина Леонідівна
galya2005m@mail.ru

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ СУЧАСНИХ
ІНСТРУМЕНТІВ КОНТРОЛІНГУ

STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE BASED ON MODERN
TOOLS OF CONTROLLING

кандидат економічних
наук, доцент, ХНЕУ
ім. С. Кузнеця

Стаття присвячена дослідженню стратегічного розвитку діяльності підприємства з урахуванням застосування інструментів контролінгу, а саме збалансованої системи показників та стратегічної карти. В статті обґрунтовано необхідність дослідження стратегічної діяльності сучасного підприємства.

Статья посвящена исследованию стратегического развития деятельности предприятия с учетом применения инструментов контроллинга, а именно сбалансированной системы показателей и стратегической карты. В статье обоснована необходимость исследования стратегической деятельности современного предприятия.

The article is devoted to the strategic development of the company with regard to the application of the tools of controlling, namely the balanced scorecard and strategy map. In the article the necessity of the strategic research activities of the modern enterprise.

Ключові слова: логістична діяльність, контролінг, стратегічний розвиток, збалансована система показників, підприємство

Ключевые слова: логистическая деятельность, контроллинг, стратегическое развитие, сбалансированная система показателей, предприятие

Keywords: logistics, controlling, strategic development, balanced scorecard, enterprise

ВСТУП

Трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці України характеризуються високим рівнем нестабільності та невизначеності. Такі умови діяльності підприємств вимагають формування нової концепції управління господарюючими суб'єктами з урахуванням нових сфер діяльності, якою є логістична діяльність.

Наразі новим у вітчизняному управлінні є поява контролінгу як універсальної функції управління підприємством [1-4].

Відомо, що контролінг логістичної діяльності забезпечує систему управління підприємства інформацією для координації, організації та регулювання всієї діяльності підприємства. Звідси впливає одна з найважливіших функцій контролінгу логістичної діяльності – формування каналів надходження інформації на підприємство та її обробка для забезпечення стратегічного розвитку логістичної діяльності та підприємства в цілому [2].

Особливої актуальності ця функція набуває для сучасних суб'єктів господарювання. Недоліки в побудові системи інформаційного забезпечення можуть бути одним із факторів кризи на підприємстві, оскільки саме на інформації ґрунтується аналіз фінансово-господарської діяльності, оцінювання ризиковості, планування, визначення стратегії розвитку підприємства тощо. Саме тому при розробці концепції функціонування підприємства

значна увага приділяється підвищенню ефективності (або створенню) інформаційного забезпечення.

Сучасний рівень організації й аналітична підтримка логістичної діяльності підприємства вимагає оперативної обробки й подальшого аналізу великих обсягів різної інформації. Найважливішою складовою цього інформаційного масиву є документована інформація. Порядок і кінцева ціль її використання повинні узгоджуватися з основними завданнями підприємства. Обробка такого інформаційного потоку можлива тільки за допомогою технічних засобів інформаційних систем, застосування якої вимагає індивідуального підходу з урахуванням умов конкретного підприємства.

Тривалий час в практиці вітчизняних підприємств логістику і контролінг розглядали як окремі системи, зосереджуючи увагу на предметах і об'єктах досліджень в кожній окремій системі, відповідно формуючи специфічні цілі, завдання, функції, інструментарій тощо. Практика доводить, що логістика і контролінг тісно взаємозв'язані між собою елементами управління. Для підтвердження даного взаємозв'язку необхідно дослідити теоретичні аспекти та методичні засади стратегічного розвитку логістичної діяльності підприємства [3].

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні стратегічного розвитку діяльності підприємства на основі сучасних інструментів контролінгу, таких як

збалансована система показників та стратегічна карта.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Володіючи інформацією, керівник може здійснювати моніторинг усієї логістичної діяльності підприємства – відстеження процесів, що протікають на підприємстві, у режимі реального часу; складання оперативних звітів про результати роботи підприємства за найбільш короткі проміжки часу (день, тиждень, місяць); порівняння цільових результатів з фактично досягнутими. На підставі такого порівняння

роблять висновки про сильні і слабкі сторони підприємства, динаміку їхньої зміни, а також про сприятливі й несприятливі тенденції розвитку зовнішніх умов, у яких підприємству доводиться працювати. Зміна умов зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства спричиняє перегляд цільових параметрів: необхідно перевірити, наскільки оптимальні поставлені цілі в нових умовах, чи зможе підприємство через зміни, що відбулися, домогтися поставлених цілей. На підприємстві зміни цільових параметрів, а також прогнозу змін сильних і слабких сторін самого підприємства коректується план дій по досягненню цілей. Однією із цілей по ліквідації слабких сторін в організації роботи підприємства є перехід від інформації на паперових носіях до електронного.

На рис. 1 зображена логіка етапів дослідження стратегічного розвитку підприємства.

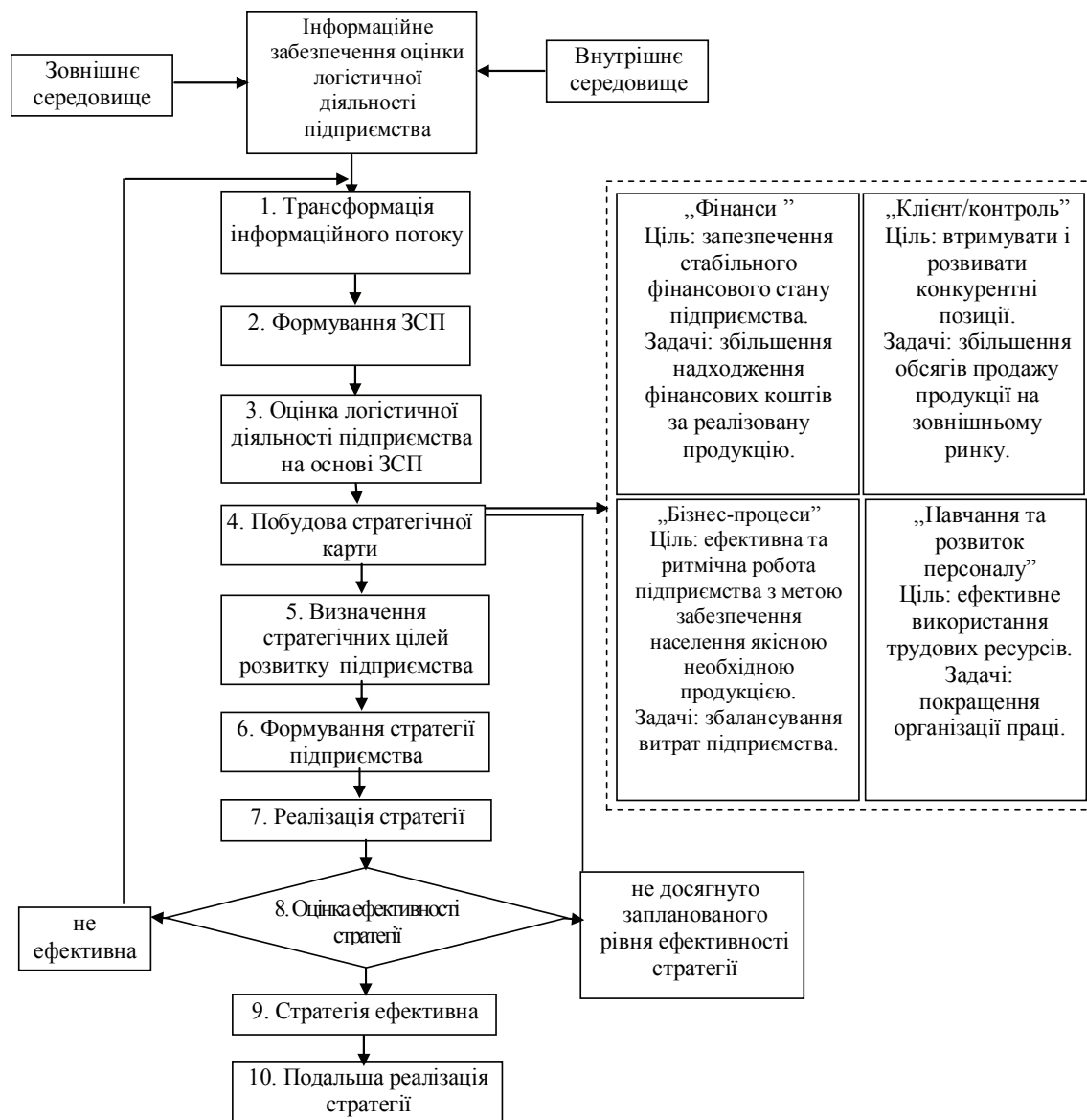

Рис. 1 Логіка етапів дослідження стратегічного розвитку діяльності підприємства

Для вітчизняних підприємств, які у своїй господарській діяльності повинні орієнтуватися на досягнення стратегічних цілей, місію доцільно сформулювати як забезпечення населення якісною і доступною продукцією. Місія підприємства отримує наглядне втілення й може бути доведена до всіх співробітників. Вона представлена у вигляді конкретних цілей і стимулів для їхнього досягнення. Це необхідно для зосередження зусиль на найбільш важливих напрямках розподілу ресурсів і установа цілей. У результаті співробітники навчаються стратегічно мислити й можуть нести власні ідеї й доповнення у формулювання місії й стратегії підприємства, що, у свою чергу, веде до її переосмислення на новому рівні. На кожному етапі свого використання стратегічні карти служать засобами широкого поширення місії й стратегії підприємства.

Система показників будується на основі взаємозв'язку між внутрішніми та зовнішніми сторонами діяльності підприємства: фінансові і клієнтські аспекти дозволяють оцінити із зовні підприємства, а бізнес – процеси та персонал – в середині підприємства.

Отже, стратегічна карта забезпечує стратегічну орієнтацію підприємства й збалансованість як фінансових так і не фінансових показників, а також ефективну

інформаційну забезпеченість усієї діяльності підприємства [3].

ВИСНОВКИ

Після формування комплексної інформаційної системи здійснюється аналітична обробка інформації яка міститься в зазначених блоках, далі проводиться оцінка ефективності логістичної діяльності та діяльності підприємства в цілому, а також спрогнозувати стратегічний розвиток підприємства в сучасних умовах господарювання.

Список використаних джерел

1. Матвієнко Г.Л. Визначення інструментів контролінгу на підприємстві / Г.Л. Матвієнко // Управління розвитком. – Харків. – 2004. – № 2. – С. 34–38.
2. Матвієнко Г.Л. Актуалізація контролінгу логістичної діяльності як функції управління на підприємствах в Україні” / Г.Л. Матвієнко // Науково-технічний збірник. – Хмельницьк, 2005. – № 3. – С. 114–122.
3. Формалізація задач контролінгу логістичної діяльності підприємства: монографія / Л.М. Малярець, Г.Л. Матвієнко-Біляєва. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. – 228 с.
4. Миротин Л.Б. Эволюция логистической отрасли / Л.Б. Миротин // Логистика: проблемы и решения. – 2009. – № 1. – С. 46–51.

ТКАЧЕНКО

УДК 33

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

кандидат економічних наук, доцент, Проректор з науково-педагогічної роботи ВНЗ "Миколаївський політехнічний інститут"

РОЛЬ МЕТОДОЛОГІЇ МОНІТОРИНГУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В ФУНКЦІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ РОЗРАХУНКІВ

THE ROLE OF THE MONITORING METHODOLOGY OF THE REGIONAL STRUCTURE AND TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE AGRO-FOOD SECTOR IN THE FUNCTIONAL DEVELOPMENT OF INFORMATION AND ECONOMIC CALCULATIONS

В статті обґрунтовано, методологія являє собою найважливіший забезпечуючий елемент підсистеми моніторингу в системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, багато в чому визначальний для побудови ідеології та характеру проектних рішень за іншими його забезпечуючими елементами. Розробка, затвердження і передача методологічних матеріалів з моніторингу науково-виробничим об'єднанням та промисловим підприємствам, які функціонально розвивають економіко-аналітичні розрахунки, повинні здійснюватися в першу чергу та передувати проведенню проектних робіт за іншими видами забезпечення.

В статье обосновано, методология представляет собой важнейший обеспечивающий элемент подсистемы мониторинга в системе стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации агропродовольственной сферы, во многом определяющий идеологию и характер проектных решений по другим его обеспечивающим элементам. Разработка, утверждение и передача методологических материалов по мониторингу научно-производственным объединениям и промышленным предприятиям, которые функционально развивают экономико-аналитические расчёты, должны осуществляться в первую очередь и предшествовать проведению проектных работ по другим видам обеспечения.

The article substantiates the methodology is an essential element of providing monitoring subsystem in the system of strategic control of the regional structure and territorial organization of the agro-food sector, which largely determines the nature of ideology and design solutions for providing its other elements. The development, validation and transfer of methodological materials for monitoring scientific production associations and industrial enterprises that are functionally emerging economies analytical calculations should be carried out first and was preceded by a project work for other types of software.

Ключові слова: агропродовольча сфера, інформаційно-економічний розрахунок, методологія, моніторинг, регіональна структура, роль, територіальна організація, функціональний розвиток

Ключевые слова: агропродовольственная сфера, информационно-экономический расчёт, методология, мониторинг, региональная структура, роль, территориальная организация, функциональное развитие

Keywords: agro-food sector, information and economic calculation, methodology, monitoring, regional structure, the role of territorial organization, functional development

ВСТУП

Удосконалення підсистеми моніторингу в діючих і створюваних в науково-виробничих об'єднаннях та на промислових підприємствах функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери передбачає наявність відповідних забезпечуючих елементів. Забезпечуючі елементи – це комплекси методологічних, марематичних, інформаційних, програмних, технічних та організаційних проектних рішень, необхідних для

створення і функціонування функціонально розвинутої підсистеми моніторингу тощо. Провідне положення серед перерахованих елементів займає методологічне забезпечення, що являє собою сукупність керівних матеріалів (методик, інструкцій, положень та багато чого іншого), що визначають зміст функції моніторингу і регламентують порядок її здійснення на всіх рівнях ієрархії управління виробництвом (в науково-виробничому об'єднанні, на промисловому підприємстві, в цехах, на дільницях, у бригадах та на робочих місцях). Хоча в

останніх наукових дослідженнях і публікаціях провідних вчених-економістів з питань створення функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери [1-11], і інші, даному виду забезпечення не надається необхідної уваги, сучасна передова практика переконливо свідчить, що економічно ефективне вдосконалення функцій системи управління виступає можливим тільки на основі глибинного опрацювання теоретико-методологічних аспектів кожної конкретної управлінської функції.

МЕТА РОБОТИ виступає в обґрунтуванні того беззаперечного факту, що методологія являє собою найважливіший забезпечуючий елемент підсистеми моніторингу в системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, багато в чому визначальний для формування і побудови ідеологічних принципів та характеру проектних рішень за іншими його забезпечуючими елементами, ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою наукової публікації виступає діалектичний метод та основні положення функції моніторингу, системи стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних і практичних методик підсистеми моніторингу, системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери); *порівняльний* (при дослідженні сучасного стану функції моніторингу, системи стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери).

РЕЗУЛЬТАТИ

Роль методології підсистеми моніторингу надзвичайно велика і в традиційних умовах управління науково-виробничими об'єднаннями та промисловими підприємствами, але особливо вона зростає в умовах функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери при вдосконаленні економіко-аналітичних розрахунків. Функціональне розвинення підсистеми моніторингу веде до утворення якісно нового механізму реалізації цієї функції, до взаємозалежного вдосконалення і розвитку змісту та методів здійснення моніторингу. Тому, процес організації підсистеми моніторингу у системі стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери більше всього відчуває необхідність у науковій теорії, в повноцінних теоретико-методологічних матеріалах. Це пояснюється тим, що методологія підсистеми моніторингу, будучи описом реальних ситуацій, в яких здійснюється функція моніторингу, дозволяє, з одного боку, встановити перелік результатної

економіко-аналітичної інформації, необхідної для прийняття стратегічних управлінських рішень, а з іншого – визначити потреби в вихідній інформації, яка потрібна для виконання відповідних інформаційних розрахунків і інше.

Таким чином, методологія надає можливість у більш-менш явному вигляді визначити проектні рішення щодо інформаційного виходу та інформаційного входу комплексу завдань підсистеми моніторингу в системі стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери. Комплексно відображаючи всі сторони та процеси виробничо-господарської діяльності науково-виробничих об'єднань і промислових підприємств, методологія допомагає, сформувати комплексний склад задач підсистеми моніторингу, визначити їх взаємозв'язки та послідовність рішення, що істотно полегшує побудову моделі функціональної структури моніторингу в системі стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери тощо.

Пропонуючи способи та прийоми дослідження в своєчасному режимі різних аспектів виробничо-господарського процесу, методологія тим самим дозволяє визначити склад алгоритмів рішення (принципові схеми рахунку) комплексу завдань підсистеми моніторингу. Надаючи рекомендації щодо використання результатів моніторингу, методологія створює можливість вибору найбільш зручних для користувачів методів і форм подання ним вихідної інформації за завданнями функції моніторингу. Наявний сучасний передовий досвід свідчить, що в умовах відсутності повного набору досить точних постановок економіко-аналітичних інформаційних завдань методологія виступає практично єдиним джерелом інформації для вироблення попередніх проектних рішень в області технічного і організаційного забезпечення комплексу завдань підсистеми моніторингу, ін.

При цьому якісно розроблені методологічні матеріали по підсистемі моніторингу повинні цілковито: забезпечувати реалізацію поставлених проміжних та генеральних цілей дослідження (своєчасно зробити загальні висновки щодо процесів, які протікають, виявити тенденції, які намітилися і закономірності напрямків розвитку, забезпечити можливість складання прогнозу на найближчу та далеку перспективу, обґрунтувати методологію для оптимального стратегічного управління досліджуваними процесами і багато чого іншого); передбачати необхідні охоплення та безперервність у часі при своєчасному вивченні процесів виробничо-господарської діяльності (всі аспекти діяльності науково-виробничих об'єднань і промислових підприємств – економічні, технічні, соціальні – повинні піддаватися поглибленому моніторингу в усі часові інтервали, що задаються «кроком» системи стратегічного управління); відображати функціонально необхідні процеси підсистеми моніторингу, а не традиційно сформовані на тому чи іншому об'єкті системи управління; запропоновані в них способи та прийоми дослідження виробничо-

господарської діяльності повинні бути обґрунтовані і зорієнтовані на одержання необхідної та достатньої результатної економіко-аналітичної інформації, вони не повинні допускати розривів та перекриттів в описі процесів функції моніторингу; мати системний реалістичний опис моделі виконання функції моніторингу виробничо-господарської діяльності на відповідному рівні системи управління сучасним виробництвом (об'єднанні (підприємстві), цеху, дільниці, бригаді і робочому місці) тощо.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в узагальненні викладеного матеріалу можливо відзначити той беззаперечний факт, що методологія являє собою найважливіший забезпечуючий елемент підсистеми моніторингу в системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, багато в чому визначальний для побудови ідеології та характеру проектних рішень за іншими його забезпечуючими елементами. Внаслідок цього очевидно, що розробка, затвердження і передача методологічних матеріалів з моніторингу науково-виробничим об'єднанням та промисловим підприємствам, які функціонально розвивають економіко-аналітичні розрахунки, повинні здійснюватися в першу чергу та передувати проведенню проектних робіт за іншими видами забезпечення і інше.

Список використаних джерел

1. Банникова Н.В. Формирование системы стратегического планирования аграрного производства: Теория, методология, практика: автореферат дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / Банникова Наталья Владимировна; [Место защиты: Сев.-Кавказ. гос. технич. унив-т]. – Ставрополь, 2006. – 42 с.
2. Боготов Х.Л. Стратегия развития и совершенствования системы управления в региональном АПК: теория, методология и практика: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / Боготов Хамидби Лябидович; [Место защиты: Ставропольский гос. аграрный унив-т]. – Нальчик, 2008. – 357 с.: ил.
3. Заводчиков Н.Д. Управление издержками и прибылью в организациях агропродовольственного сектора экономики: теория, методология, практика: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / Заводчиков Николай Дмитриевич; [Место защиты: Оренбург. гос. аграрн. унив-т]. – Оренбург, 2007. – 345 с.: ил.
4. Курбатов А.П. Стратегическое управление в системе регионального агропромышленного комплекса: автореферат диссертации... доктора экономических наук: 08.00.05 / Курбатов Анатолий Петрович; [Место защиты: Ур. гос. сельскохозяйственная академ.]. – Екатеринбург, 2005. – 48 с.
5. Михайлов А.Н. Стратегические приоритеты регионального развития [Текст]: [монография] / [Александр Николаевич Михайлов и другие]. – Москва: Альфа-М [и другие], 2011. – 477 с.: цветные иллюстра., табл.; 22 см.
6. Новиков В.Г. Трудовой потенциал сельских территорий, его воспроизводство и регулирование: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / Новиков Владимир Геннадьевич; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т организации пр-ва, труда и упр. в сельск. хоз-ве]. – Москва, 2012. – 345 с.: ил.
7. Сергеева И.А. Регулирование организационно-экономических отношений в мясном подкомплексе: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / Сергеева Ирина Анатольевна; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т организации производства, труда и управл. в сельском хоз-ве]. – Москва, 2010. – 354 с.: ил.
8. Скальная М.М. Формирование и регулирование доходов сельского населения: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Скальная Марина Михайловна; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т организации пр-ва, труда и упр. в сельск. хоз-ве]. – Москва, 2010. – 323 с.: ил.
9. Сушкова Т.Ю. Системная организация инвестиционной деятельности в сельском хозяйстве региона: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Сушкова Татьяна Юрьевна; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т экономики, труда и управл. в сельск. хоз-ве]. – Москва, 2011. – 298 с.: ил.
10. Шибайкин А.В. Теоретические основы формирования продовольственного рынка и системы его регулирования: автореферат дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Шибайкин Анатолий Владимирович; [Место защиты: Институт аграрных проблем РАН]. – Саратов, 2003. – 41 с.
11. Шкапенков С.И. Формирование социальной инфраструктуры сельской местности региона и системы ее информационного обеспечения: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Шкапенков Сергей Иванович; [Место защиты: Сев.-Зап. науч.-исслед. институт экономики и организации сельск. хоз-ва]. – Санкт-Петербург – Пушкин, 2006. – 389 с.: ил.

ГОРДІЄНКО

Людмила Анатоліївна
gordienko35@mail.ru

УДК 336.64

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В
УКРАЇНІFINANCIAL SUPPORT FOR HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN
UKRAINE

кандидат економічних
наук, доцент кафедри
фінансів, Черкаський
державний технологічний
університет

Стаття присвячена з'ясовуються проблеми фінансового забезпечення вищих навчальних закладів. Розглянуті підходи організації державного фінансування вищої школи в інших країнах. Сформульовані шляхи оптимізації залучення фінансового забезпечення.

Статья посвящена выясняются проблемы финансового обеспечения высших учебных заведений. Рассмотрены подходы организации государственного финансирования высшей школы в других странах. Сформулированы пути оптимизации привлечения финансового обеспечения.

The article is devoted investigated problems of financial provision of higher education. Approaches organization of public funding of higher education in other countries are considered. The ways to optimize attract financial resources are formulated.

Ключові слова: фінансове забезпечення, вища освіта, держаний бюджет, ваучерне фінансування, кредитування

Ключевые слова: финансовое обеспечение, высшее образование, государственный бюджет, ваучерное финансирование, кредитование

Keywords: financial provision, higher education, the State Budget, voucher funding, extend credit

ВСТУП

Євроінтеграційний вибір України зумовлює формування якісно нових структур, зокрема і в соціальному секторі. Вища школа завжди була предметом дослідження вчених педагогічного, психологічного, соціологічного напрямів. Ринкові умови функціонування суспільної системи України вимагають адекватного пристосування вищої школи до цих умов з відповідним фінансовим забезпеченням. З прийняттям нової редакції Закону України «Про вищу освіту» перед вищими навчальними закладами постають принципово нові завдання щодо організації навчального процесу, технічного, методичного, науково-педагогічного, фінансового забезпечення їх функціонування.

Проблеми фінансового забезпечення діяльності вищих навчальних закладів знайшли відображення у працях українських вчених: Т.М. Боголіб, Д.В. Петрашенко, Л.С. Шевченко, І.С. Каленюк, В. Куценко, Н.М. Фещенко. Не зважаючи на підвищену увагу науковців до даної проблематики і високо оцінюючи їх вклад, слід зазначити, що більшість досліджень присвячена проблемам державного фінансування вищої освіти.

У цій статті з'ясовуються проблеми фінансового забезпечення вищих навчальних закладів із виявленням особливостей такого забезпечення, аналізом зарубіжного досвіду та виявленням шляхів оптимізації залучення фінансових ресурсів.

МЕТА РОБОТИ полягає в узагальненні науково-

методичних підходів до фінансового забезпечення вищих навчальних закладів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Забезпечення дотримання вищими навчальними закладами ліцензійних вимог передбачає постійне оновлення матеріально-технічної бази, проведення активної науково-дослідної діяльності, розширення міжнародного співробітництва, у т.ч. обмін студентами, потребує відповідного фінансового забезпечення.

У світовій практиці застосовуються різні схеми фінансування вищих навчальних закладів. Так, Л.С. Шевченко акцентує увагу на наступних підходах організації державного фінансування вищої школи [1]:

1. фінансування за видатками, що передбачає надходження бюджетних коштів прямо до вищих навчальних закладів і жорсткий контроль їх використання державою;

2. фінансування за результатами, що передбачає залежність обсягів державного фінансування від результатів навчальної та науково-дослідної діяльності вищих навчальних закладів;

3. договірне фінансування освіти, що передбачає бюджетне фінансування на основі результатів переговорів представників вищих навчальних закладів та освітнього міністерства або фінансових установ.

На фінансове забезпечення вищих навчальних закладів впливає багато чинників, а саме: форма власності, загальна кількість навчальних закладів та рівень їх конкурентоспроможності в Україні та за її межами, чисельність студентів, що здобувають освіту в окремому навчальному закладі, темпи зростання ВВП, рівень доходів населення, кон'юнктура ринку праці, динаміка чисельності випускників шкіл, рівень фінансової автономії тощо.

Фінансове забезпечення безпосередньо залежить від форми власності вищого навчального закладу. В Україні функціонують як державні так і приватні вищі навчальні заклади. За даними Державного комітету статистики в Україні, станом на 1 вересня 2014р., налічувалось 664 заклади вищої освіти (без

урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції), з них: 387 - I-II рівнів акредитації, 277 - III-IV рівнів акредитації. Нині в Україні відбувається процес поступової, оптимізації кількості вищих навчальних закладів. Так, до кінця 2015 року передбачається, що ще 106 вищих навчальних закладів припинять свою діяльність. Це дозволить більш ефективно використати обмежені фінансові ресурси державного бюджету, що спрямовуються на фінансування освітньої галузі.

В Україні передбачено, що обсяг фінансування освіти повинен складати 10 % від ВВП країни, на практиці цей показник не дотримується і більшість науковців розглядають це як негативний фактор. Проте, за обсягами фінансування вищої освіти у % ВВП Україна посідає одне з перших місць серед європейських країн (таб.1.).

Таблиця 1

Державні витрати на вищу освіту, % від ВВП, 2010 р. [2]

Країна	Населення у віці до 19, %	Державні витрати на освіту, % від ВВП	Державні витрати на вищу освіту, % від ВВП
Данія	24.4	8.8	2.41
Естонія	21.2	6.09	1.34
Італія	19.0	4.7	0.84
Латвія	20.1	5.01	0.8
Литва	22.2	5.38	1.27
Німеччина	18.8	5.06	1.34
Польща	21.8	5.1	1.07
Угорщина	20.8	5.12	0.98
Україна	20.4	7.4	2.3
Фінляндія	22.9	6.84	2.18
Франція	24.8	5.86	1.33
Чехія	20.1	4.38	0.96

Нині не існує прямої залежності між обсягами фінансування вищої освіти у % ВВП та успішністю діяльності вищих навчальних закладів окремої країни.

Розглянемо джерела фінансових ресурсів державних та приватних закладів освіти. В цілому їх можна класифікувати на бюджетні та позабюджетні.

До бюджетних відносять:

- кошти Державного бюджету;
- кошти місцевих бюджетів;
- кошти галузевих структур.

До позабюджетних відносять:

- власні кошти фізичних осіб (плата за навчання);
- кошти підприємств, установ, організацій (плата за навчання);
- валютні кошти за контрактну підготовку

іноземних студентів;

- кредитні ресурси;
- госпрозрахункові теми на замовлення підприємств;
- гранти;
- спонсорська допомога;
- послуги вищого навчального закладу не пов'язані з освітньою діяльністю.

Основним джерелом фінансового забезпечення вищих навчальних закладів в Україні є кошти фізичних осіб, які у загальному обсязі фінансування складають понад 60% [3]. Для навчальних закладів державної форми власності бюджетні надходження є запорукою їх фінансової стабільності.

Загальні обсяги державного фінансування вищих навчальних закладів в Україні постійно зростають (таб.2).

Таблиця 2

Показники фінансування вищої освіти в Україні [4]

Показники	2011	2012	2013	2014
Видатки Зведеного бюджету на освіту, млрд. грн.	86,26	101,56	105,54	71,77
в т. ч. на вищу освіту, млрд. грн.	30,01	29,34	30,01	20,48

Прослідковується позитивна динаміка зростання видатків Зведеного бюджету України на вищу освіту. Так, у 2012 р. порівняно з попереднім обсяги фінансування збільшилися на 10,22 %, у 2013 р. на 2,28 %, а в 2014 р., у зв'язку з анексією Криму та подіями на Сході України, відбулося значне зменшення цього показника на 31,76 % до 20,48 млрд. грн.

У 2014 р. понад 50% студентів навчалось на контрактній формі навчання, тобто за кошти фізичних осіб. Суттєве зниження рівня доходів населення на фоні скорочення чисельності потенційних абітурієнтів сприятиме зменшенню обсягів залучення фінансових ресурсів фізичних осіб.

Тому необхідно залучати інші джерела фінансування вищої освіти.

Аналізуючи досвід інших країн доцільно акцентувати увагу на таких напрямках:

- активне залучення підприємств, як до підготовки фахівців, так і до виконання різних досліджень та розробок на їх замовлення;
- залучення грантів;
- створення ендаументів – фондів, що залучають пожертвування як випускників вищого навчального закладу, так і корпоративних донорів;
- розвиток комерційної діяльності вищих навчальних закладів;
- надання позик на отримання освіти

ВИСНОВКИ

Отже, з метою оптимізації фінансового забезпечення вищих навчальних закладів необхідно:

- суттєво скоротити чисельність навчальних закладів;
- переглянути підходи до державного фінансування, акцентуючи увагу на якісній складовій підготовки фахівців;
- запровадити елементи ваучерного фінансування;
- стимулювати кредитну систему фінансування навчання за участю держави;
- активізувати роботу в напрямі залучення грантів, спонсорської допомоги тощо.

Це дозволить забезпечити динамічний розвиток вищих навчальних закладів, посилити їх конкурентні переваги, сприятиме розвитку науково-дослідної діяльності, зміцненню самоврядування.

Список використаних джерел

1. Шевченко Л.С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел / Л.С. Шевченко. // Теорія і практика правознавства. - 2013. - Вип. 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_2_44.pdf.
2. Викладення доповіді CASE-Україна Фінансування системи вищої освіти: світова практика і українське сьогодення. - Режим доступу: <http://liberal.in.ua>
3. Петрашенко Д.В. Аналіз державної політики фінансування вищої освіти України / Д.В. Петрашенко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2013. - № 5. - С. 172-179.
4. Оптимізація джерел фінансового забезпечення освіти в Україні.- Режим доступу: <http://naub.ua.edu.ua>

Existing postulates of auditing are analyzed in this article as well as new ones are defined.

Candidate of Legal Sciences

Keywords: *audit, postulates of auditing*

INTRODUCTION

Postulates of auditing were defined by foreign scientists R.H. Mauntz and Sharif H.A. in their book *The Philosophy of Auditing* in 1960s. Later on these postulates were considerably refined by J.C. Robertson. Some attempts to improve and supplement postulates were made also by other scientists.

Contemporary Russian scientist Sokolov Y.V. offered his own ten postulates of auditing.

In scientific works existing postulates of auditing are interpreted differently and even sometimes in diametrically opposite ways. In the process of consideration of these postulates stays out of attention a profound analysis of contradictions and conflicts in the field of auditing. Only several authors underline that some contradictions should find its reflection in the postulates of auditing.

It's absolutely logical to consider existing postulates of auditing as well as define new ones from the position of contradiction as main philosophical principle.

RESEARCH METHODS

Methodological basis for this research is formed by laws and categories of dialectics. Informational base consists of works of foreign and domestic scientists, Internet resources.

In the process of analysis of scientific works logic methods of structural analysis, comparison, systematization and generalization were used.

RESULTS

In the majority of the scientific works postulates of auditing are defined as some theoretical positions or axioms, based on which new rules, standards and norms of auditing are forming [1,2].

Postulates, stated in the work of R.H. Mauntz and H.A. Sharif *The Philosophy of Auditing*, are considered the most accepted [3]. These postulates are:

1. Financial statements and financial data are verifiable.

2. There is no necessary conflict between the auditor and management of the company under audit.

3. The financial statements and other information that has to be verified are free from collusive and other unusual irregularities.

4. Satisfactory system of internal control eliminates the possibility of irregularities (violation of work rules).

5. Constant application of generally accepted principles of accounting results in the fair presentation of financial position and the results of operations.

6. In the absence of clear evidence to the contrary, what was held true in the past for the enterprise will hold true in the future.

7. If examination of financial information is conducted to express independent thought, auditor's activity is regulated only by his powers.

8. Professional status of independent auditor corresponds with his professional responsibilities.

Subsequently J.C. Robertson and others amplified and specified the number of theses [4, 5]. In their opinion audit postulates should be defined as follows:

1. Financial statements and data are verifiable.

2. Clash of interests between auditor and management of the enterprise under audit is always possible.

3. The satisfactory structure of internal control system reduces possibility of violation and mistakes.

4. Consistent following GAAP results in accurate reflection of financial position and the results of operations.

5. If there is no clear evidence to the opposite, information that was held true in the past for the enterprise under examination will hold true in the future.

6. In the process of verification of financial information with a view to make an independent report auditor acts only as auditor.

7. Professional status of the independent auditor lays on him corresponding obligations.

Domestic and foreign scientists interpret these postulates of audit differently. Discussion of the second and third postulate is worth our notice.

As for second postulate of R.H. Mauntz and H.A. Sharif some authors emphasize that in its basis lies "the idea of eternal kindness and pureness of human nature". Along with that they notice that in a number of cases there can be exceptions, but the probability of such situation isn't high [6].

Other researchers notice that mentioned postulate indicates the necessity of fair behavior of management as without cooperation with it the process of audit is practically impossible. In their opinion this postulate induces to trust on the one hand and demands skepticism in relationship with management on the other. [7].

Some scientists consider that "third postulate of R.H. Mauntz and H.A. Sharif is outdated". Financial statements have irregularities of a different kind, including ones caused by fraud of the management and staff of the company [8].

Various authors insist that this postulate is associated with the responsibility of the auditor. If auditor is guided by the fact that financial statements have no irregularities, he can limit the scope of examination. If there are some

irregularities auditor has to extend the scope of examination. In turn, unreasonable extension of the scope of auditing and its cost can lead to the conflict with management [7].

Russian scientists express quite critical remarks concerning postulates of auditing mentioned above. Their conclusion comes to the idea that peculiarities of audit development in post soviet countries doesn't allow to apply such postulates of audit unambiguously. In a view of this some of them offer their own system of postulates [9]. According to Sokolov Y.V. it's rational to use following postulates of auditing:

1. Financial accountability has to be verified.
2. Unaudited financial statement isn't reliable.
3. Every other examination can reduce the value of previous ones and is always less informative.
4. Financial statement was formed incorrectly.
5. The conclusion of the auditor depends on his interests.
6. Nobody is secure against wrong conclusions.
7. Interests of management of the client-company, its shareholders and creditors shouldn't coincide.
8. The more internal conflicts client company has, the more reliable are its financial statements.
9. The less internal conflicts client company has, the less reliable are its financial statements.
10. Every conclusion of the auditor has to have certain degree of persuasiveness.

The main conclusion of the author of these postulates adds up to the idea that "conflict of interests of all subjects which are participants of the economic relations is a guarantee of unbiased data given in financial statements". The scientist doesn't disclose the essence of such conflict and its laws. Due to this methodological approaches to the determination of mentioned postulates of auditing remain out of attention.

The analysis of various interpretations of postulates of auditing indicates that definition of their nature and laws is impossible without researching the nature of contradictions and conflicts in the field of auditing. R.H. Mauntz, H.A. Sharif, J.C. Robertson and others tried to define the content of the postulates mentioned above in this aspect. They paid attention only to the existence of conflicts, but did not study their dialectical essence.

Some authors think that mentioned postulates of audit, offered by Y.V. Sokolov, include negative conclusions as well as positive, unlike postulates of R.H. Mauntz and H.A. Sharif that are based only on positive statements.

In this connection authors mentioned above "recommend to consider that the conflict of interests is also peculiar to audit, and it can manifest itself as a discrepancy of interests between auditor and client, and also as existence of restrictions connected with the necessity to follow principles of independence and neutrality". Along with this they underline that the conflict of interests certainly has to be reflected in the principles of audit [10].

As we can see from the theory of R.H. Mauntz and H.A. Sharif at first they also came to the conclusion that conflict between auditor and management is inevitable. Later, when social contradiction in the field of auditing became more obvious and convincing, J.C. Robertson

specified that there always exists possibility of clash of interests between auditor and management of the company under audit.

Some scientists reckon that conclusion of J.C. Robertson is absolutely opposite to the statement of R.H. Mauntz and H.A. Sharif. At the same time they admit that the conflict of interests between auditor and management always has to be taken into consideration thereby they note the existence of contradiction in the field of auditing [18].

In fact mentioned postulates of audit aren't absolutely opposite. They characterize different aspects of audit as social contradiction and this way complete one another. R.H. Mauntz and H.A. Sharif consider that for audit as social contradiction emergence of conflict state isn't inevitable. In turn J.C. Robertson insists that there always exists a probability of conflict state emergence in auditing as social contradiction.

The main problem is that R.H. Mauntz, H.A. Sharif, J.C. Robertson considered external manifestations of audit as social contradiction on the level of formal logic that is based on the laws of identity and consistency. Such methodological approach has corresponding restrictions and doesn't allow defining the essence of audit using analysis of its various external manifestations.

If we consider mentioned above postulates of audit of R.H. Mauntz, H.A. Sharif, J.K. Robertson from the position of dialectical logic, then in these postulates in different aspects is mentioned such essence of audit as social contradiction. Depending on the circumstances it can assume different meaning and social conflict. In turn, social conflict is a manifestation of such side of the social contradiction as struggle of opposites. One of the conditions of the emergence of conflict in this case is unity itself in the form of diverse relations to such subject of activity as financial accountability that can include distortions in the form of fraud.

Stages or phases of social conflict have different definitions in scientific literature [11,12]. Mainly it's suggested to consider formation and development of social conflict in the aspect of the following stages:

1. Emergence of social tension and realization of opposite interests.
2. Increase of social tension and formation of the conflict.
3. Clarification or neglect of possibilities to find mutual understanding and corresponding solution of the conflict.
4. Intensification of conflict and open struggle.
5. Settlement of social conflict and termination of certain social contradiction by means of its transformation to another social contradiction.

It's typical that in the social conflict open struggle can take traits of antagonism. Contradictions in such state cannot be solved within boundaries of the process in which it was formed and still exists. Other basis of interaction and new quality of relations are needed.

Any social conflict, including conflicts in the field of auditing, can have purposeful or spontaneous character. Everything depends on subject's perception of its interests and actions that influence interests of other subjects. Usually subjects with opposite interests realize opposition of their interests incompletely and in a

different time. Those subjects that became aware of their interests earlier and deeper turn out to be in an advantageous position. They try to elaborate in advance plans to realize their interests by means of taking into account or ignoring interests of other subjects.

Persons that practice fraudulent actions in the process of financial accountability formation beforehand choose such ways of manipulation and falsification that have minimal reflection in accounting documents. As a result guilty persons obtain much more advantageous position than auditor concerning hiding irregularities in financial accountability.

In view of this, objective answer to the question about the probability of conflict between management and auditor and the possibility of clash of interests between auditor and management of the company, can be given only from the position of main laws of philosophy. It's not enough to use only formal logic in this case.

Recognition of the fact that the essence of audit as social relation constitutes social contradiction shows that mentioned contradiction will necessarily transform into the state of social conflict if auditor discovers substantial irregularities in financial statements caused by fraud or mistake.

Such conflict will take place even when upon request of management of company under audit auditor won't make public substantial irregularities in financial statements discovered by him. If auditor in view of insufficient qualification or other circumstances won't discover existing irregularities in financial statements, social conflict doesn't disappear and continue to exist. In such cases it becomes latent and later it can transform into more intense form when hidden or undisclosed by auditor irregularities of financial statements will be discovered by other interested persons.

In case of absence of substantial irregularities in financial statements audit and auditing activity as social relation will keep its state of social contradiction in which interaction of subjects with opposite interests doesn't turn into social conflict. At the same time struggle of subjects with opposite interests will remain as source of audit activity development in the form of social contradiction.

Taking into consideration all mentioned above it's possible to agree in a certain degree with conclusion of R.H. Mauntz and H.A. Sharif that conflict between management of the company and auditor is inevitable. Along with that such conclusion doesn't include existence of dialectic contradiction in the essence of audit itself.

Stated remark also refers to the conclusion of J.C. Robertson that there always exists possibility of clash of interests between auditor and management of the company under audit. Presence of social contradiction in audit confirms that interests of auditor and management of the audited company are in a state of constant collision and struggle and under certain circumstances such clash of interests turn into state of social conflict.

Hence, the probability of conflict between auditor and management as a result of clash of interests between auditor and company's management, in the end depends on existence of substantial irregularities in financial statements. According to the Law officials that are guilty in intentional distortion of financial statements, have to

account for it. On the other hand, auditors also have to be called to account for hidden or unrevealed facts of distortion of financial statements.

Taking into consideration mentioned circumstances, audit and audit activity as social contradiction with important social significance without fail has to be regulated by law. As a result of that regulation audit acquires meaning of legal social relation [13,14].

Though social relation is primary relative to rules of law, legal relation has certain peculiarity and independence. In this regard subjects are connected and interdependent on each other by determined legal rights and duties which help to regulate behavior of people who are directly or indirectly involved in audit and audit activity.

It is characteristic that behavior of subjects of legal relations in the field of audit and audit activity is not only interconnected, but also clearly defined by rules of law that are determined and sanctioned by state. This means that state or person empowered by state fixes in the rule of law optimal or allowable model of behavior with possibility of taking independent decision. Normative acts that regulate audit and audit activity which contains public relation in the form of social contradiction and social conflict have exactly such meaning.

Audit and auditor activity didn't appear on its own, but as a result of formation of social contradiction that consisted in the following: at some point of the economic development of goods production, management of property was separated from its owner. Thus the necessity to introduce a new specific control over the use of property by outside persons emerged.

Some scientists reckon that such transformation of property relations resulted in considerable social conflicts. From their point of view "firstly began conflicts of interests: owners wanted to preserve and multiply their property and managers tried to pass to the class of owners themselves, often using given resources to the detriment of their employers" [15, c.186].

On the grounds of stipulated above we can logically draw a conclusion that philosophical concept or main postulate of auditing lies in that its essence as social relation constitutes a social contradiction that with presence of irregularities in financial statements changes into the state of social conflict. Following this methodological approach it's rational to critically evaluate postulates of auditing that were defined by J.C. Robertson.

Mentioned postulates of audit show that formal logic dominates in its definition. In turn elements of dialectical logic are traced in particular provisions of current International Standards on Auditing. As a result there are some discrepancies between mentioned postulates of auditing which are differently interpreted by scientists.

We can take as an example first postulate of audit concerning possibility of verifying financial statements and other data.

The term "verification" comes from Latin "verificatio" that means evidence or confirmation. In its turn notion "verification" is mostly defined as a process of determination of conclusions veracity by means of empirical testing using evidences obtained in the process of observation, measurement, experiment or comparison

with standard or experimental models. The principle of verification itself became widespread among neopositivists who considered necessary to reduce theoretical propositions to fixation of empirical data and its formalization in the report [16].

As a matter of fact the possibility of verification of financial statements itself doesn't serve as a guarantee that it has no irregularities caused by fraud or mistake. It's impossible to leave out of auditor's attention probability of such irregularities. Whether we want it or not, but it's necessary to admit the fact that audit is carried out with purpose of confirmation of veracity, fullness and accordance with legislation of financial statements. This purpose is achieved by means of analysis and evaluation of financial statements in order to ascertain absence or presence of irregularities caused by fraud or mistake. Under the assumption of complete absence of financial accountability irregularities every business entity loses sense of the verification and audit altogether.

Other postulates offered by J.C. Robertson also have formal character. In these postulates, that reflect auditing at the level of certain effects, the dialectics of unity and variety according to its essence as contradiction isn't traced. In any case postulates of auditing have to be external manifestation of its essence, which brings up the necessity to formulate following postulates of audit:

1. Financial statements, which by its external characteristics meet the requirements, may have distortions caused by fraud or mistake.

2. The persons guilty of distortion of financial statements are able to counteract against auditor concerning uncovering and making public such distortions.

3. As a result of counteraction against auditor in the question of due fulfillment of his official duties, emerge conflicts that require adequate response steps from auditor and other authorized persons to be solved.

4. To ascertain presence or absence of irregularities in financial statements auditor has to act independently taking into account professional skepticism which allows auditor to estimate critically evidence and to reach sufficient confidence.

5. It's allowed to use as evidence any appropriate and admissible information basing on which auditor can ascertain presence or absence of irregularities in financial statements.

6. Evidence and evaluation of financial data, received by auditor on the basis of analysis of possible interrelations, cannot be based on assumptions.

7. Unbiased and thorough examination of financial accountability can have sufficiently high but not absolute level of certainty, with moderate certainty concerning examination of financial statements on the conditions of conformed procedures and consultations which are carried out by auditor without expressing certainty concerning presence or absence of irregularities in financial statements.

8. Sufficient certainty of auditor doesn't exclude the risk that properly made analytical and other procedures won't allow disclosing irregularities in financial statements that really exist.

9. Auditor accounts responsibility for intentionally caused damage in case of illegal expression of certainty

that financial statements don't have irregularities caused by fraud or mistakes as well as for violation of professional ethics and contract responsibilities.

10. Special status of auditor requires public supervision and control over auditor activity.

To some extent stated postulates of audit have found its reflection in the International Standards on Auditing [17]. Some postulates require further implementation in corresponding legal acts and methodical recommendations. It's also necessary to discuss offered postulates of auditing among scientists and practical experts to define directions of using these postulates to further improvement of auditor activity in Ukraine.

Source literature:

1. Petryk O.A. State and perspective of audit development in Ukraine: methodological and organizational aspects: Dissertation of Doctor of Economics. Kyivski National Economic University. – Kiev, 2004.

2. Davydov G.M. Formation of theoretical foundations of audit: Dissertation of Doctor of Economics. Kirovogradski National Technical University. – Kyiv, 2007.

3. Adams R. Foundations of audit. – Moscow: Audit, UNITY, 1995. – 398 p.

4. Arens A., Loebbecke J.K. Auditing. – Moscow: Finances and Statistics, 1995. – 558 p.

5. Robertson J. Auditing. – Moscow: KRMC: Kontrakt, 1993. – 496 p.

6. Dorosh N.I. Auditing: theory and practice. – Kyiv: Znannya, 2006. – 495 p.

7. Getokova L.M., Skorodumov V.A., Chepyk N.A. Audit and associated services. - Saint Petersburg: Publishing house of Saint Petersburg State University of Economics and Finances, 2010. – 208 c.

8. Goncharuk D.A., Rudnytski V.S. Auditing. – Kyiv: Znannya, 2007. – 443 p.

9. Sokolov Y.V. Ten postulates of audit // Accounting. – 1993. – №11. – P. 36-38.

10. Shalimova N.S. Origins and fundamental principles of audit from position of person model and problem of conflict of interests // Collected scientific works of Kirovogradski National Technical University. – Issue 21, 2012.

11. Kozer L. Functions of social conflict. – M.: Idea-Press, 2000. – 128 p.

12. Babesov E. M. Conflictology. – Minsk: Law and Economics, 1997. – 360 p.

13. Protasov V. N. Legal relationship as a system. – Moscow: Yuridlit, 1991. – 342 p.

14. Kudryavtsev V. N. Legal behavior: norm and pathology. – Moscow: Nauka, 1980. – 231 p.

15. Len V. S., Nehay V. A. Accounting and audit. Introduction to the speciality. – Kyiv: Centre of educational literature, 2009. – 256 p.

16. Chestnov I. L. Methodology and methods of legal research. – Saint Petersburg, 2004. – 128 p.

17. International standards on quality control, auditing, review, assurance and associated services: Part 1, 2. – Kyiv: International Accounting Federation. Audit Chamber of Ukraine, 2010. Part I – 842 p.; Part II – 407 p.

CHINESE ECONOMY FORECAST TO SLOW DESPITE CONSUMER MARKET GROWTH

Source: JOC Events

Author: Peter Leach (peter.leach@ihs.com, Twitter: @petertleach)

Access mode: http://www.joc.com/economy-watch/china-economy-news/chinese-economy-forecast-slow-despite-consumer-market-growth_20150717.html

China's annual economic growth will continue to slow over the next 15 years as its population ages and growth shifts from being driven by exports to a full-fledged consumer market.

China's GDP, which will grow by 6.5 percent this year and 6.3 percent next year, will slow to 5 percent annual growth by 2030, said Rajiv Biswas senior director and chief Asia-Pacific economist for IHS Economics and Country Risk Group.

"An aging population and declining productivity is having an impact on its ability to grow," Biswas told a JOC Webcast Thursday called "Asia Trade and Midyear Review and Outlook".

But even with slower growth by 2030, "it is a much bigger economy by 2030 so a 5 percent growth for the world's number two economy is still a pretty good growth."

Biswas said major risks to near-term economic growth include the recent collapse in share prices on the Chinese stock markets, the declines in real estate prices across all regions, and the extraordinary bank debt that had fueled earlier booms in the prices of shares and real estate.

Chinese stock prices have declined by 30 percent since the middle of June, following a 150 percent run-up since November. "Chinese regulators have been acting frantically because they fear the consequences of margin calls on over-leveraged investors and the consequences that could have," Biswas said.

"There's still a lot of fragility in the economy, so although the slowdown we've seen recently seems to be stabilizing, we will need to see more stimulus measures by the government to really see it stabilize," he said.

"China's economy is transitioning to a slower, more balanced growth, but this still means that it is adding the equivalent of an economy the size of Switzerland every year," said Ryan Ong, director of Business Advisory Services at the US-China Business Council.

Ong said exports, which accounted for almost half of China's overall GDP growth after Beijing applied a huge

stimulus in the wake of the 2008-2009 global financial crisis, have since fallen as a share of GDP. "That indicates part of the structural shift away from exports as the primary lead to domestic drivers like consumption."

As more Chinese join the middle class, they are altering their consumption patterns. The Chinese middle class will triple from 2011 to 2020, after doubling in the period from 2006 to 2011 and is growing in an emerging set of urban clusters in the interior, not just along the coast, as in the past.

As a result companies that once invested in Chinese manufacturing with an eye toward exports are now planning investments aimed at China's domestic consumer market. "Increasingly they are looking at being in China, for China," Ong said.

More than 90 percent of the corporate members of the USCBC are looking at doing business in China to serve the Chinese market, while about a third still view it as a platform for exports to the U.S., and other markets.

Most USCBC member companies remain optimistic about the Chinese market and their ability to grow in it. Nevertheless, there are significant risks to investments in China, including, regulatory transparency, restrictions on investment and the ability to gain market access, protection of intellectual property and competition from Chinese firms.

"Intellectual property rights are a key issue for us," Ong said. "A lot of the problems companies face is the ability to protect their IP in China and to work with central, provincial and local officials to ensure effective enforcement of IP."

Foreign companies also face an increasing burden in complying with growing Chinese regulations. "We've seen this in the high-profile anti-corruption campaign launched by the government that came to power in 2013, the investigations in the competition/antitrust space, the increase in tax audits, environmental inspections as well as inspections in the human resources space," Ong said. "All of these are manageable, but they present new areas of risk."